

آری یا خیر

مصر قدیم اسطوره‌ای به نام ققنوس دارند که نماد عمر دگرپاره و حیات جاودان است. این اسطوره از مصر به یونان و روم رفته و هم‌سو با باورهای مسیحیت شاخ و برگ بیشتری یافته است.

در بین مسلمانان نیز خضر نبی^(ع) از همین ویژگی برخوردار می‌باشد. از معجزات وی این بوده که بر روی هر زمین خشکی که می‌نشسته، زمین سبز و خرم می‌گردیده و دلیل نام او (خضر یا سبز) نیز همین است. می‌گویند که ذوالقرنین، الیاس و خضر برای یافتن آب حیات به سرزمین ظلمات رفتند. آن‌ها مدت‌ها در سرزمین تاریکی گردش کردند و از هر آبی و چشمه‌ای چشیدند. خضر و الیاس به آب حیات رسیدند و از آن نوشیدند. هنگامی که به ذوالقرنین خبر دادند، هر چه جستجو کردند، دیگر چشمه را نیافتند. از آنجایی که الیاس در جوانی کشتی‌بان بود و سفر در دریاها را بسیار دوست داشت، بیشتر در دریاها به سر می‌برد و گم‌شدگان و درماندگان را راهبری می‌کند و خضر در خشکی‌ها به سر می‌برد و هر که در خدمت مردم باشد و راه درست و پاکی را برگزیند، به دیدار خضر نایل می‌گردد و هر حاجت از او بخواهد، برآورده می‌شود و هر سئوالی از وی بپرسد، پاسخ دریافت می‌کند.

بشر از دیرباز به محدودیت‌های خویش می‌اندیشیده و در پی راه حلی برای این معضلات برآمده است. یک روز جاذبه زمین و پرواز پرندگان وی را به این فکر می‌اندازد که چگونه می‌تواند مانند آن‌ها در اوج آسمان آبی به گردش بپردازد و تا حدی از جاذبه زمین رها شود. سپس، در اندیشه رهایی مطلق از جاذبه زمین و سفر به سیاره‌ها و ستارگان دیگر فرو می‌رود. روزی قدم بر کره ماه می‌گذارد، روز دیگر در پی تسخیر مریخ برمی‌آید و همین طور قدم به قدم پیش می‌رود.

در عرصه پزشکی و دارویی نیز می‌توان فهرست طولیلی از این محدودیت‌ها و آرزوها تهیه کرد. یکی از آرزوهایی که انسان همیشه در سر داشته و به دنبال آن بوده است، «عمر جاودان» می‌باشد. از همین رو، ملل گوناگون این تمنا را در قالب اساطیر گوناگون طرح کرده‌اند. پیروان آیین زردشتی بر این باور هستند که «کی خسرو» (سومین پادشاه سلسله کیانیان) و یارانش (گیو، گسته‌م، فریبرز، بیژن و توس) که در برف و توفان کوهستان ناپدید شده‌اند نمرده‌اند بلکه جاودانه شده‌اند و در روز رستاخیز، به همراه سوشیانت یا بهرام ورجاوند ظهور پیدا می‌کنند و به همراه یکدیگر بر اهریمن چیره می‌شوند. مردم

نوع A برای از بین بردن خطوط و چین و چروک ناحیه پیشانی، زیر چشم و چانه صورت می‌پذیرد. در سال‌های ۱۸۲۲ - ۱۸۱۷، یک پزشک آلمانی به نام کرنر (Kerner) سم بوتولینوم را به عنوان سم سوسیس توضیح داد (نام بوتولینوم نیز از لغت لاتین Botulus به معنی سوسیس گرفته شده است) و در سال ۱۸۹۷، ارمنجم (Ermengem) باکتری مولد این سم، کلستریدیوم بوتولینوم، را مشخص کرد. در سال ۱۹۴۹ دریافتند که سم بوتولینوم از انتقال عصبی - عضلانی جلوگیری می‌کند. این سم در درمان مواردی مانند دیستونی رحم، اسپاسم بیش از حد پلک، آشالازی، تزریق داخل درمی آن در نوروپاتی دردناک موضعی مزمن، میگرن و سایر سردردها به کار می‌رود.

بوتولینوم نوع A مانند هر دارویی دیگر عوارض جانبی دارد. در مطالعه بر روی بوتولینوم جهت زیبایی عوارض جانبی آن عبارتند از: افتادگی پلک چشم (تا ۳ درصد)، تهوع (تا ۳ درصد)، ضعف عضلانی (تا ۲ درصد)، درد در ناحیه صورت (تا ۲ درصد)، سوزش سردل (تا ۱ درصد)، مشکلات دندانی (تا یک درصد) و افزایش فشار خون (تا یک درصد).

عوارض جانبی این دارو بستگی به جایگاه تزریق مقدار مصرف، تکرار تزریق و میزان تخصص پزشک تزریق کننده دارد. اغلب عوارض جانبی مانند درد کبودی و ... گذرا هستند و طی چند روز پس از مصرف از بین می‌روند. شایع‌ترین عوارض جانبی دیگر تزریق در اطراف چشم و صورت شامل خشکی چشم و دوبینی می‌باشند اما اعتقاد بر این است که این عوارض با تزریق توسط پزشک کاملاً ماهر به صورت نادر بروز پیدا می‌کنند. عوارض جانبی این دارو بر حسب مکانیسم عمل آن (فلج عضلانی) و ساختار شیمیایی ملکول آن (پروتئین) قابل پیش‌بینی

با این حال، پرسش اساسی آن است که آیا عمر جاودان، بدون زیبایی، قدرت و شادابی جوانی ارزشی دارد؟ بی‌گمان، هر عقل سلیمی به این سؤال پاسخ منفی خواهد داد. از همین رو، آدمی در تلاش برای یافتن راز جوانی است و هر کسی از ظن خود به دنبال آن می‌باشد. متخصصان تغذیه در این اندیشه هستند و در پی آن می‌باشند تا با استفاده از ترکیب‌های موجود در مواد غذایی یا مکمل‌ها در سوخت و ساز بدن، تغییراتی به وجود آورند تا بدن هیچ‌گاه به پیری نرسد. به عنوان مثال، لینوس پاولینگ، شیمی دان مشهور آمریکایی و برنده جایزه نوبل، اعتقاد داشت که چنانچه فردی از ویتامین‌ها به صورت مگادوز استفاده کند، به عمری بیش از صد سال دست خواهد یافت.

از سوی دیگر، متخصصان علم ژنتیک تلاش می‌کنند تا با دست کاری ژن‌های انسان به این آرزو دست یابند. با این وجود، طی سال‌های اخیر جراحان ترمیمی و متخصصان پوست دست به کار شده‌اند تا حداقل ظاهر جوانی را برای نوع بشر حفظ کنند. دست‌کاری‌هایی مانند پیلینگ (Peeling) خارج ساختن چربی از بدن (Suction) و کشیدن پوست صورت باعث می‌گردند تا چین و چروک‌های پوست صورت و بافت‌های چربی تجمع یافته ناشی از افزایش سن، تا حدی برطرف شوند و ظاهر افراد جوان گردد.

در همین سال‌ها، روش‌هایی ابداع شده‌اند که به جای استفاده از جراحی‌های زیبایی، از مواد شیمیایی استفاده می‌کنند. یکی از این روش‌ها کاربرد موضعی بوتولینوم نوع A می‌باشد که با اسامی تجاری گوناگونی (Xeomin, Refinex, Botox, BTXA, Dysport و ...) در بازار دارویی وجود دارند. در این روش، تزریق موضعی بوتولینوم

می‌باشند و در دو دسته قرار می‌گیرند: فلج اشتباه عضلات و واکنش‌های آلرژیک.

به هنگام استفاده از بوتولینوم نوع A جهت زیبایی، ممکن است بیماران از عوارض دیگری مانند عدم توانایی برای خندیدن، از دست دادن قدرت بستن چشم‌ها، عدم توانایی برای جویدن غذاهای جامد (به هنگام تزریق اشتباهی در عضله ماستر در فک فوقانی) شکایت داشته باشند اما باید به یاد داشت که بوتولینوم نوع A حداکثر فقط به مدت ۶ ماه در بدن پایدار است و بسیاری از عوارض آن پس از ۶ هفته از بین می‌روند.

در سپتامبر ۲۰۰۵، مقاله‌ای در نشریه آکادمی درماتولوژی آمریکا به چاپ رسید، این مطالعه گزارش داد که بنابر پژوهش‌های FDA، بوتولینوم نوع A طی سال‌های ۲۰۰۳ - ۱۹۸۹، منجر به ۲۸ مورد مرگ شده است که هیچ کدام از این موارد ربطی به استفاده این دارو جهت کاربرد زیبایی آن نداشته است. خبرگزاری فرانسه گزارش می‌کند که سازمان دارویی اروپا که در لندن مستقر است، بیان می‌دارد که تا ماه آگوست ۲۰۰۷، بیش از ۶۰۰ مورد از عوارض زیان بار این دارو را ثبت کرده است و ۲۹ نفر از این مصرف‌کنندگان در گذشته‌اند.

در هشتم فوریه سال ۲۰۰۸، سازمان FDA بیان داشت که مصرف بوتولینوم نوع A با برخی عوارض مانند نارسایی تنفسی و مرگ در ارتباط می‌باشد. البته، دارو در بیماری‌های گوناگون و با مقادیر مصرف متفاوت به کار رفته است و این امر را ناشی از توزیع دارو در بدن و رسیدن آن به جایگاه‌هایی دورتر از محل تزریق می‌دانند. در ژانویه ۲۰۰۹، دولت کانادا اعلام کرد که بوتولینوم نوع A می‌تواند دارای عوارض جانبی ناشی از توزیع این دارو به سایر بخش‌های بدن باشد و باعث ایجاد

ضعف عضلانی، اختلال بلع، پنومونی، اختلال در تکلم و مشکلات تنفسی می‌گردد.

برخی از موارد مرگ نیز مربوط به استفاده از نوع تقلبی این دارو می‌باشند.

بنابر آمار، در ایران تقریباً ۲۵ کلینیک تخصصی زیبایی و بیش از ۱۰۰ مطب خصوصی وجود دارد که در آن عمل تزریق بوتولینوم نوع A صورت می‌پذیرد. بر اساس برخی آمار انجمن جراحان پلاستیک، روزانه در تهران به طور متوسط ۳۰۰۰ - ۲۰۰۰ نفر مبادرت به تزریق این دارو برای رفع چین و چروک صورت می‌نمایند. از سوی دیگر محققان انگلیسی طی مطالعات خود به این نتیجه رسیده‌اند که ۴۰ درصد افرادی که از بوتولینوم نوع A برای زیبایی استفاده می‌کنند، تمایل غیر قابل کنترلی برای تکرار آن نشان می‌دهند. این مسأله باعث می‌شود که تعداد متقاضیان تزریق این دارو سالانه تا ۳ برابر افزایش پیدا کند.

سازمان دارو و غذای آمریکا، علی‌رغم هشدار در زمینه بروز عوارض جانبی مذکور، قطع مصرف این دارو در مواد درمانی را توصیه نمی‌کند. از آنجایی که بسیاری از مطالعات به صورت دقیق مشخص نمی‌کنند که چه بخشی از این عوارض مربوط به کاربرد زیبایی این دارو می‌باشند و مقالات علمی کمتر به این هشدار پرداخته‌اند، اکنون سؤال اساسی آن است که آیا باید از استفاده این دارو در موارد زیبایی جلوگیری کرد یا خیر؟

بسیاری از افرادی که تاکنون به این پرسش پاسخ مثبت داده‌اند، اغلب به محدود کردن دیگران می‌اندیشیده‌اند (نه خود!) اما این سؤال است که نیاز به یک پاسخ علمی و بی‌طرفانه را طلب می‌کند.

دکتر مجتبی سرکندی